

vaan toimittaja, joka on selvitetty asiaa leipätyön ohessa viranomaisten melkoisen penseyden saattamana. Virheellisiä, epätarkkoja, erittelemättömiä ja journalistisesti "ylilyötyjä" kohtia lienee mahdollista osoittaa teoksesta. *Erittäin salaisen* tietty rajaamattomuus ja siihen kerättyjen asioiden suuri määrä on ollut tiedotustutkimukselle onneksi, sillä tiiviimpään ja keskitetympään muotoon kirjoitetussa teoksessa joukkotiedotusta koskevat kohdat olisivat voineet karsiutua tyystin.

Rislakki totesi kirjansa julkistamisen yhteydessä, että suuri osa Suomen historiasta pitäisi kirjoittaa uudelleen, mikäli salaiset arkistot avattaisiin. Näyttää siltä, että myös suuri osa lehdistön historiaa olisi kirjoitettava tuon arkkujen avauksen yhteydessä uudelleen. Esille ei ehkä nousisikaan pelkästään niitä puhasotsaisia sananvapauden sankareita ja kotiseutunsa "sivistyksellisten rientojen" pyyteettömiä edistäjiä, joita tähänastinen lehdistöhistoriamme on tuottanut yhtä ikävyyttävänä, pitkän kuin valheellisenkin rivin.

Heikki Luostarinen

Liebe zur Kunst

PRÄNTARE, Bo & LUND, Erik & WESTMAN, Ulla-Stina & ESKELAND, Ivar & ØSTGAARD, Einar. *Lehdistö pohjoismaissa*. Juva, WSOY, 1982.

Lukiessani Tiedotustutkimus-lehdestä 1/1982 Terhi Rantasen ajatuksia arvostelumoraalista tunsin omantuntoni rauhattomaksi. Rantanen tosin moitti ennen muuta Jukka Haapasaloa ns. wiio-laista traditiota edustavan kirjan (Televisio ja suomalainen) epäanalyttisestä ja epäoikeudenmukaisesta teilaamisesta, mutta antoi ymmärtää että samaa ns. wiioalaisuuden matalaksi lyömisen henkeä on muissakin ns. antiwiioalaisissa. Niinpä niin, onkohan sitä minussa?

Jos on, minun on jatkossa oltava tarkkana. Aloitan tarkkana olemisen nyt. Toki tiedostan näet sen, että yllä mainittu kirja ei edusta sellaista paradigmaattista ajattelua, joka minua sykhdyttäisi. Teos on - aivan takakansi-

tekstin mukaan - "kokonaisselvitys pohjoismaiden lehdistön historiasta, tehtävistä ja ongelmista, ensimmäinen laatuaan". Se on jo aiemmin ilmestynyt ruotsiksi ja norjaksi.

En kuulu niihin tiukasti napitettuihin tiedotustutkijoihin, joiden mielestä mitään selvityksiä alan kysymyksistä ei tarvita; heille joskaan ei minulle tieteelliset kriteerit ovat ainoat legitiimit kirjoitettaessa esim. tiedotusvälineistä. Rantanen on aivan oikeassa: perusinformaatiota tarvitaan ja sitä voivat käyttää hyväkseen kaikki (tosiasioista kiinnostuneet) tutkijat lähtökohtien eroista huolimatta. Perusinformaation tuottamiselle on minustakin annettava sille kuuluva arvo.

Präntare ja kumppanit ovat tuottaneet tai pikemminkin eri lähteistä koonneet sen eri pohjoismaiden lehdistöä koskevan perustiedon, jota aiemmin ei ole ollut saatavissa yksien kansien sisässä. Østgaard on näin syntyneistä artikkeleista toimittanut kirjan ja hyvä niin. Uskon sille löytyvän käyttöä, ei ehkä niinkään korkeakouluopetuksessa kuin muissa yhteyksissä, ottaen huomioon pohjoismaisen yhteistyön tunnetun vilkkauksen.

Selvää toisaalta myös on - enkä tätä kirjoittaessani tunne omaatuntoani lainkaan rauhattomaksi - että kirja Lehdistö pohjoismaissa on pinnallinen juuri sillä tavoin kuin on kirja, jota sävyttää *Liebe zur Kunst* eli tässä ta-pauksessa rakkaus lehdistöä kohtaan ilman yrittystä soveltaa 'kylmän tieteellistä' näkökulmaa. Tiedotustutkimus-lehden 4/1981 kirja-arviossani tarjoamat ns. nordenstrengiläisen sanomalehdistön tutkimuksen ominaispiirteet (1. pyrkimys nähdä sanomalehdistö syvempien taloudellisten ja yhteiskunnallisten voimien ilmentymänä, 2. pyrkimys nähdä journalismin ja journalistisen työn sidonnaisuudet em. voimiin ja 3. pyrkimys luoda käsitteistöä ja teoriaa, jonka avulla em. yhteydet ja sidonnaisuudet voidaan osoittaa) olisivat saattaneet olennaisella tavalla hedelmöittää ja syventää puheena olevaa kirjaa, jos ne olisivat sattuneet sen tekijöitä miellyttämään.

Koetan yhdellä esimerkillä havainnollistaa, mitä tarkoitan. Pohjoismaat ovat pitkälle kehittyneitä kapitalistisia maita - miksi sitou-

tumaton lehdistö ei niissä ole jo täysin tai suurimmaksi osaksi syrjäyttänyt puoluelehdistöä? Norjan lehdistöstä kirjoittava Østgaard ottaa tämän kysymyksen esiin ja muuallakin kirjassa se vilauttaa, mutta ilman tieteellisiä ideoita tämännäköiseen ongelmaan tuskin voidaan saada pitävää otetta.

Kirja Lehdistö pohjoismaissa ei ole yhtä apologettinen kuin mihin olemme tottuneet Viestintätutkimuksen Seuran julkaisusarjaa lukiesamme. Kirjaa näet on ollut synnyttämässä hie- man vanhakantainen mutta ehdottoman sympaattinen journalistihenki, todella *Liebe zur Kunst*, ei niinkään taloudellisiin intresseihin kiinnit- tynyt kustantaja-ajattelu.

Apologiaakin silti on. Präntaren mukaan Ruotsin kansalliseen uutistoimistoon TT:hen luotetaan ja "luottamus osoittaa, että TT on onnistunut seulomaan ja arvioimaan kriittises- ti maailmalta kertyvän suunnattoman uutistul- van ennen sen toimittamista lehdistölle" (s. 22); ts. Präntarelle subjektiivinen luottamus ja objektiivinen luotettavuus ovat sama asia.

Østgaard taas ottaa *face value*'n kannalta maan- sa lehtimiesliiton puheenjohtajan Tryggve Moen väitteen vuodelta 1975, jonka mukaan "norjalai- nen lehdentoimittaja saa tavallisesti paljon vapaammin kuin muunmaanlainen virkaveljensä it- se määrätä, mitä lehteen painetaan" (s. 159); mitähän sitovaa näyttöä tästä on? Nämä sitee- rattuina vain esimerkin vuoksi.

Tuontyyppinen apologia saattaa olla ajatuk- sellisessa yhteydessä siihen, että lehdistön kehitystä kirjassa selitetään vähintään impli- siitisti ja paikoin suoraankin eräänlaisella suurmiesteorialla eli suurten kustantaja- ja

toimittajakykyjen hengen luennolla. Matka vuon- na 1979 ensi kerran alkukielellä ilmestyneestä kirjasta Lehdistö pohjoismaissa seuraavana vuon- na ilmestyneeseen Kauko Pietilän väitöskirjaan on huikea.

Huonointa kirjassa on suomennos (Antti Nuut- tilan tekemä). Se on huolimattoman tuntuinen ja onnahtelee kielellisesti, ja siinä on asian- tuntemuksen puutteesta johtuvia käsittämättömyy- ksiä ja virheitä. Kun jo sivulta 16 saa lukea väliotsikon Puoluelehdistö ja joukkoviestinnät (!), ei enää jatkossa paljon hämmästele. Ei sitä, että sanaa painos käytetään jatkuvasti sanan levikki sijasta, ei sitäkään että s. 113 asetetaan vastakkain journalistit ja toimitta- jat; kääntäjä ei ole tiennyt tanskan sanan re- daktør tarkoittavan päätoimittajia, jotka Lund alkutekstissä tässä kohden on halunnut asettaa 'rivitoimittajia' vastaan. Ilmeisesti pääoman logiikka nyttemin estää kustantajia huolehtimas- ta kielentarkastuksesta.

Pertti Hemänus

uutta kirjallisuutta

AHLROOS, Arvo
Valokuvan ja dokumenttielokuvan visiot / Arvo Ahlroos. -
Valokuva 32(1982)8, ss. 8-15.

AHLROOS, Arvo
Valokuvassa dokumentaarisuuden perusta / Arvo Ahlroos. -
Valokuva 32(1982)9, ss. 10-17.

ANCKAR, Dag
Åbo Akademi i pressen / Dag Anckar. - Åbo : Åbo Akademi, 1982. - 22 s. - (Meddelanden från Eko- nomisk-statsvetenskapliga Fakulteten vid Åbo Aka- demi, Statsvetenskapliga institutionen, Ser. A, ISSN 0358-5654 ; 179).
ISBN 951-648-830-7

BRUUN, Lars
Vastine ja oikaisu viestimissä / Lars Bruun. - Karkkila : Kustannus-Mäkelä, 1982. - 126 s.
ISBN 951-9063-28-5

DILIGENSKI, G.G.
Kehittyneiden kapitalististen maiden joukkojen tietoisuus ja vallankumoukselliset muutokset / G.G. Diligenski. -
Kommunisti 38(1982)7-8, ss. 558-571.